

ТРАКИЙСКИ РАЗКАЗИ

ИНТЕРНИРАНЕТО

Кирил Сарджев

Тази година зимата се проточи много дълго. Бавно и мъчително, като през иглено ухо се изнизваха дните, а наближаваше Великден. Накрая силни гръмотевици раздраха почернялото небе над селото. Заваля проливен топъл дъжд, който като гигантска тепавица за часове изпра дворовете и къщите от омразните им зимни дрехи. Тесните калдъръмени улички за миг се превърнаха в пълноводни планински потоци, които, гневно преобръщайки мътните си води, се събираха под селото, разбивайки се с ярост в скалистите брегове на малката доганхисарска река. Хора и животни притаени наблюдаваха водната стихия. Само от време на време се мяркаше някой закъснял, страхливо прибягваше под стрехите на къщите, бързаше да се скрие от изливащата се вода.

Към края на деня пороят утихна. Зад сгъстените облаци закъснелото мартенско слънце виновно се провря зад облаците. Плахите му лъчи лакомо се поглъщаха от затъжената за топлина земя. Хората боязливо се разшетаха по дворовете си. Селото постепенно започна да оживява и да се завръща към нормалния си живот.

Мара Демячката стана рано, бързаше да опече хляба, който беше омесила нощеска и сега втасваше в нощвите. Не дочака да повторят втори петли и излезе на двора. Топлият беломорски ветрец, който шеташе немирно между напъпилите клонки на дърветата, отметна настрани смолистите ѝ къдрици и нежно погали съненото ѝ лице. Бялата ѝ сая, пристегнатата в кръста с шарена подпаска, се дуплеше и отмяташе на вълни от силното ѝ тяло, докато бързаше към

дръвника. Начупи сухи вейки, за да опали фурната.

Слънцето изскочи на хоризонта огненочервено, обещаващо топъл ден. Демячка беше изпекла хляба и уханието му се носеше във въздуха. Доволна от труда си, тя се запъти да събужда децата, когато на пътната врата се затропа силно и настоятелно.

Сигурно е пак пустият му куц Георги, Куцогеогиос. Пак е тръгнал да обикаля къщите и да подслушва кой от българите не говори на гръцки език. Той тропна така грубо, рече си тя и тръгна да му отвори. За нейна изненада пред вратата стояха няколко гръцки войници, които наредиха:

- Тръгвайте към центъра на селото, бързо, бързо! Всички - деца, стари и млади!

Хорището, където векове наред се играеха хора и се пееха песни, сега приличаше на огромно оплаквало. Въздухът тежеше от протяжния плач на жени и малки дечица, от цвиленето, мученето и пръхтенето на подплашената жива стока. Объркани хора се блъскаха един в друг, без да знаят накъде да тръгнат. Волски коли, каруци, животни препречваха пътя на прииждащите, подгонени от гръцките войници, които призорибяха обкръжили Доганхисар. Турците и те през 1913 година така ни бяха събрали и сетне ни бастисаха, та още не сме се оправили. Божичко, мила Света Богородичке, какво ли пак ни чака, ридаеха жените и отправяха молби към Всевишния. Мъжете, иначе буйни и топорни, сега стояха угрижени, събрани на малки групички с отпуснати ръце, псуваха под мустак гърците.

Проправяйки си грубо път между изплашените хора се появи капитан Куцогеогиос заедно с още няколко гръцки офицери. Стъпил върху канатите на волска кола, се провикна:

- Слушайте! Тези земи са наши. Великите сили ги отредиха на моята родина Гърция. От името на правителството заповядвам на всички, които сте тука, и на тези, които още стоят по къщите си, да тръгват незабавно към Дедеагач. Ще ви преместим да живеете на други места в

Гърция. Тези, които се противят на моята заповед, като се опитват да бягат по пътя, ще бъдат бити и разстрелвани от нашите войници.

- Маро, аз ще бягам! - обърна се към жена си Киро Демякът, който току-що се бе завърнал от кошарата. Агненето на овците беше започнало и дрехите му миришеха на сярна вълна и мляко. - Няма да се дам на гърците да ме мъчат и тормозят, ще бягам за България, каквото и да стане с мене! Запомни: гърците са два пъти по-лоши от турците. Те ще ни издавят в морето с корабите си. Не ни мислят доброто, щом са ни събрали тука. Отивам да кажа и на другите мъже да бягаме за България.

- Стой с нас! Къде ще бягаш, Киро?! Където другите хора, там и ние. На кого ме оставяш сама с три деца? Ще те убият! - молеше се през сълзи Демячка.

Денят преполовяваше. Мартенското слънце беше изчистило облаците над Доганхисар. По тесния коларски път, извиващ се като разплетена връв покрай каменистите брегове на малката селска река, пълзеше пъстър керван от хора и животни. Волски коли, препълнени с потребно и непотребно, скърцаха тревожно и плашещо като разбити мелнични колела, които всеки момент можеха да се счупят.

Отчаяние и страх висяха като тежки, ръждиви пранги и спъваха краката на доганхисарци. Колоната се беше разтеглила на повече от километър, когато малко преди село Дервент хората - подплашено стадо овце, се събраха на едно място. Гръцките войници бяха заловили мъж да бяга и сега искаха да го накажат за назидание на другите.

- Комита, комита! - крещяха възбудено те, влачейки по земята Киро Демяка. Куцогеоргиос удряше с приклада на пушката си беззащитния българин. Войниците, за да покажат своята вяност и изпълнителност пред командира си, се нахвърлиха още по-настървено и жестоко върху падналия на земята Демяк, скачайки върху гърдите му с подкованите си ботуши.

Със сетни сили, пробивайки си път през обръча от

военни, Демячка тръгна с голи ръце срещу Куцогеоргиос:

- Убийци, убийци! Защо го биете, нямате ли съвест? Като ви хранехме и пояхме преди в село, бяхте добри и хрисими, а сега ни биете жестоко! Няма ли господ за вас? Мъжът ми не побягна от хубаво - крещеше от ярост и безпомощност жената. Разгневен от упреците ѝ, Куцогеоргиос посегна да я удари с приклада, но се спря, виждайки вкопчилите се в нея три невръстни деца. Злобата му се прехвърли върху гърчещия се на земята от болки Демяк, като на кон се метна върху гърба му. Ритайки го в слабините, го накара да го пренесе на гръб през реката, за да не се намокрят ботушите му.

Свечеряваше се, когато първите от проточилия се на километри керван се спряха на дедеагачкото пристанище. Изплашени хора и от други села се блъскаха отчаяно, търсейки сред човешкия куп да открият свои роднини и близки. Настъпи тежка и тревожна нощ. Мара с последни сили се добра до пристанището и се строполи на земята.

- Седнете майци, дайте да ви гушна тримката! Да се стоплим, майци, че става студено. Месечинката ще ви изпрати сънче. Заспивайте, майци, че скоро ще се съмне - шепнеше с присипнал глас Демячка на децата си.

- Какво ли ни чака, калеко Георги? - попита тя.

- Каквото ще става, ще става, калековата. Оттук нататък хубаво не ни чака. Хубавото беше досега, когато си бяхме на нашето! Където и да ни закарат, за нас ще бъде чуждо. Чуждото имане нито се яде, нито се пие, калековата. Гледай само да не се делим, да не се загубим в тая бора, която ни сполетя - опитваше бащински да я успокои Кабасакала. Той беше просветен за времето си доганхисарец. Учил беше в гръцко и българско школо в Одрин и Дедеагач. Обличаше се по градски, но никога не се разделяше с калпака си.

Слънцето се беше изкачило високо и напичаше безмилостно. Хората, събрани на малки групички, стояха в тревожно очакване, когато в лодка се появи пак Куцогеоргиос:

- Всички да се качват на кораба - само хората! Стоката, която водите с вас - овце, кози, магарета, волове, остава тука. Ще ви закараме в наши, гръцки села и там ще живеете, чухте ли? Качвайте се бързо!

Корабът, закотвен навътре от брега, скърцаше заплашително, подхвърлян от вълните на бурното море. Страхът на хората се усилваше още повече от това, че до него се стигаше с лодки, дъната на които се пълнеха с вода. По премятащата се като ранена змия въжена стълба, спусната от кораба до лодката, първи стъпи Кабасакала. След него вървеше Демячка, взела в ръце най-малкото си дете. По средата на пътя стълбата под нея се разлюля така силно, че за миг тя и децата ѝ щяха да полетят във водната бездна. Другите след нея нямаха нейния късмет и за ужас на всички няколко мъже и жени се изтърваха от люлеещата се стълба и паднаха в морето.

Демячка беше куражлийка, но на кораба куражът ѝ изчезна. По измъченото ѝ лице се четеше отчаяние и безнадежност. С приглушен глас, идващ като че ли от отвъдното, повтаряше: „Майци, къде сте, майци? Ще умра”. След което изпадна в безсъзнание. Когато се пробуди, беше дълбока нощ. През процеждащата се лунна светлина между две дъски над трюма тя видя надвесени над нея Кабасакала и лелите си. „Жива е, жива е” - с облекчение отрониха глас всички. „Маро, лошото мина! Късмет си имала ти и децата ти”, въздъхна Кабасакала.

Водата от разсъхнатите бурета беше изтекла отдавна. Напразни оставаха отчаяните молби за вода от деца и болни. Корабът с всеки изминат ден се превръщаше в гробище на десетки. Страхът от налагане на нови наказания караше близките на починалите да изхвърлят трупове им през нощта в морето, без опело, само с прикрити сълзи.

След дългите бродения през Бялото море и след умишлени спирания на безлюдни и безводни пристанища, скърцащото корабно туловище най-сетне се спря на кея на град Волос. Пристанището в други дни беше оживено и шумно,

огласяно от кресливите гласове на търговци и рибари, а сега изглеждаше призрачно пусто и необитаемо. Демячка, притискайки към себе си децата, стъпи притеснена на каменистия бряг. Думите на съпруга ѝ пареха като въглени в паметта ѝ: ”Маро, гърците са два пъти по-лоши от турците, те не мислят добро за нас. Те ще ни издавят в морето или ще ни погърчат, като ни разпръснат по селата на Гърция. На гърците вяра никаква - да знаеш и помниш!” Свечери се, неочаквано за сезона над пристанището се изсипа леден пороен дъжд, придружен с раздиращи небето светкавици. Той сякаш искаше да изсмуче и последните сили на интернираните. Те се събираха на групички, прикривайки се от изливащата се вода с черги и шалове. По никого не остана сухо място, а бурята не спираше и не спираше.

Слънцето над волоското пристанище разгони малкото останали дъждовни облаци и прати блага топлина за премръзналите тела на страдалците. Те бързо превърнаха околните камъняци в огромна сушилня на дрехи и черги. Към обяд от западната страна на пристанището, откъдето започваше железопътната линия, бълвайки искри и облаци от черен дим се показва огромното тяло на локомотив. На перона се появивладо и наперено гръцко офицерче, което с писклив глас, като на едва пропяло петле, распореди:

- Всички да се качват на влака! По пътя за град Лариса той ще спира в села, където трябва да се настаните за живеене. Събирайте се родове и познати!

Кабасакала знаеше много добре гръцки език. От войниците разбра, че село Сакалари е добро място за живеене. Затова, когато локомотивът наближи селището, се обърна наставнически към родата си:

- Дайте да не се делим, да слизаме тук, да сме заедно!

Демячка, придържайки децата, потропа на вратата на видимо скромна къщица в края на селото. За нейна изненада никой не отвори. Пусти и бездушни останаха и другите къщи, пред които се спираха и тропача. Отчаяни и обезсилени, всички от фамилията решиха да се подслонят под

клоните на изкорубена круша, очаквайки идването на нощта. Тъкмо бяха налягали на земята, когато сред падащия здрач изникна силуетът на стара прегърбена женица, която нервно въртеше в ръката си къс бастун:

- Какво търсите в нашето село? Защо сте дошли? Ние не ви искаме! Вие сте лоши, вие трепете хора! Да си отивате, откъдето идвате! Да пукнете всичките! Господ да накаже и вас, и децата ви! Селото не ви иска!

След тези злъчни думи старата гъркиня изчезна внезапно, както се беше и появила. Демячка първа се съвзе от кошмарните проклетия. От очите ѝ потекоха сълзи, устата ѝ горчеше. Кошмарната вечер вървеше към своя край. Първите лъчи на слънцето настойчиво напиреха зад купестите облаци, готови да стоплят ширналата се по земята зеленина.

- Хайде да ставаме, кой спал - спал! С чудене и охкане няма да се оправим. Ще обиколя нивите, за да разбера имат ли гърците нужда от работна ръка! - обърна се към още сънените бежанци Кабасакала. Здравчаваше се, когато той се върна. В ръцете си държеше четири големи хляба, на лицето му грееше едва уловима усмивка:

- След много обикаляне по нивите открих недалече от тука чифлик. Собственост е на стар турчин. Той се съгласи да ни подслони в чифлика, за което ще му работим нивите и ще вардим животните.

В чифлика дните бяха дълги и трудни. От изгрев до залез слънце се трудеха, обладани от страха да не ги прогони чифликчията. Демячка често се обръщаше с насълзени очи към господ. Беше минала почти половин година, откакто интернираните българи бяха пръснати по гръцки села и острови. Десетки деца и възрастни бяха покосени от недохранване и малария. Летните дни започнаха да окъсяват, приближаваше Богородица. Сред хората започна да се прокрадва примамлив слух, че Международният Червен кръст настоявал пред гръцките власти всички тракийски българи да бъдат върнати обратно по родните си места. След време

това се случи.

Волоското пристанище се изпълни от оцелели тракийци. Изтекоха три дни, но кораби нямаше. Постепенно радостта от завръщането започна да затихва. Кабасакала, който беше патил и препатил от гърците, призова сами да си организират превоза по море до Дедеагач, да съберат пари и злато и да наемат гемии. Послушаха го. Не мина много време и една гемия беше бързо натоварена с престашилите се и отплава за Дедеагач.

След нея потеглиха и други, огласяни от веселите подвиквания на мъжете към моряците да карат по-бързо. Морето, сякаш усетило радостта сред хората, изпращаше по-пътни ветрове и кротки вълни. Чуха се родни мили песни, тракийци за пръв път от шест месеца пееха, а не плачеха.

Дедеагачкото пристанище беше същото - невзрачно и запустяло, както и преди. Но за завръщащите се тракийски бежанци то изглеждаше подредено и красиво, слагащо край на теглилата им. Без да чакат нареждания от някого хората на малки групички бързаха за Доганхисар. Пътят до селото беше чакълест, криволичещ покрай пресъхналото корито на Голямата река. Неведома сила ги караше да подтичват по неравностите му като малки дечица подир майка си. Нощта разстилаше черното си наметало над гордите родопски върхове, когато първите интернирани пристигнаха пред домовете си. Подплашено ято яребици, мислите на Демячка витаеха около родната ѝ къща. Ще запали пак огнището в чиято угаснала пепел зарови сребърното кръстче, което носеше най-малкото от децата ѝ, за да се запази и продължи животът в къщата. Ще закачи на стената иконата с кандилцето, които беше скрила зад огнището...

Когато пристъпи в двора, вратата, която беше заключила три пъти, зееше широко отворена. Огнището гореше със силен пламък, който осветяваше цялата стая, като на празник. В средата на стаята около нейната синия бяха насядали в кръг непознати хора, които спокойно и весело си говореха и се хранеха. Какви са тези хора? Какво правеха

в нейната къща? Крадци ли са, пътници ли, странници ли са? - питаше се Демячка.

- Добър вечер, хора! - с пресипнал от вълнение глас прошепна тя. Кое за бога ви доведе в моята къща? Ако сте добри хора, сполай ви, че сте влезли в къщата ми. Ако сте лоши, пак сте добре дошли! Вземете, каквото ви е потребно, и добър ви път, закъдето сте тръгнали.

- Каква си ти? Какво искаш? Да се махаш веднага от вратата, нямаме нищо за просякини! - викна гневно един мъж. Тежките думи я прободоха в гърдите като нож. От очите ѝ потекоха едри горчиви сълзи. Както стоеше на прага, изведнъж всичко пред нея се завърта в кръг и тя се строполи на земята, без да каже нито дума. Свести се. Около нея, изплашени от случващото се, непознатите хора се суетяха и не знаеха с какво да ѝ помогнат. Тя им разказа за одисеята им - нейната и на съселяните ѝ. Възрастният мъж, трогнат от чутото, на свой ред я запозна с тяхната участ.

Той е Трендафилос Газганидис, с него са жена му, децата им и старата му майка. Живели в малко село близо до Истанбул, турските власти ги прогонили от там. Вашата съдба е като нашата. Хора сме, можем да живеем заедно в тази къща. Каквото за нас, това и за вас, рече ѝ мъжът.

Демячка слушаше умислена разказа на стария грък. Почувства се безпомощна и изоставена. Постла на сайванта къса чергичка, оцеляла по чудо след шест месеца скитане по гръцките морета, села и пътища. Сложи премалелите деца да спят. Завивка им бяха нейната прегръдка и кроткият полъх на августовския вечерник. Едва дочака изгрева на слънцето и се запъти към къщата на калеко си Георги, за да сподели за случилото се нощес. За нейна изненада в къщата на калеко ѝ също имаше гръцко семейство. Всичките ѝ роднини бяха налягали на двора, кой където беше намерил място, без постелка и завивка. Беше дошла да се оплаче, видя, че и те са за оплакване.

Маро, за нас място тук вече няма, рече с болка калеко

й. После разказа, че всички стени, подът, таванът и земята са надупчени с железни шишове - търсили са скрити пари и злато. В тяхното родно село вече ще живеят гърци, ще виждат това свята място единствено в сънищата си. За да оцелеят, трябва да се преселят в майка България. Така и направиха.

Демячка и Кабасакала доживяха до завидна старост. Бяха доволни от живота си в България. Никога обаче не забравиха своята Тракия. Лягах и ставах с спомените от нея. Сънувах я. Напуснах земния свят с мисълта за нея.